

Nýggj bók

Salman Rushdie, anglo-indiskur høvundur í eini rembingartíð

Salman Rushdie er ein av mongum ensktskrivandi høvundum úr gomlu hjálandum Onglandi. Teir verða nevndir so mangt, m.a. posthjálandahøvundar. Teir eru ofta postmodernistar og skriva í fragmentariskum stíli. Teir hava ikki stólpátt, heldur trevjarót ella rættari: røtur teirra hanga í leysum lofti fyri at brúka henda ivasama metaforin.

Um listina sigur Rushdie, at hon er passion í sinninum, og at fantasíurin arbeiðir best í frælsi. Vesturlendskir høvundar hava ongantíð verið noyðdir at halda ávís evni uttan fyri listina. Teir hava altíð verið eklektiskir í vali av evni, miljø og formi. Hvussu mangar visuellar skattir hava teir ikki náað í Afrika og Asia. Anglo-indarar mugu taka sær sama rætt.

Igreinasavninum »Imyndad heimland« sigur Rushdie ymiskt, ið kastar ljós yvir bæði hann sjálvum sum persón og skiving hansara. Hann roknar seg at hoyra upp í tann sonevnda anglo-indiska bólkinn av rithøvundum í Onglandi. Hóast teir hava ymiska trúar- og mentanarbakgrunn, hava teir tað felags, at teir standa millum eystur og vestur. At

vera indiskur høvundur í Onglandi er tað sama sum at skula definera seg sjálfvan hvønn dag. Hvat inniber tað at vera indari í øðrum landi? Hvussu kann ein mentan vera varðveitt í útleigd og ikki steinrenna? Hvussu fær ein best røtt um tað neyðuga í at gera broytingar í sær sjálvum uttan at tykja vera í parti við rasufíggingindanum? Ber tað yvirhøvur til at snúva bakið imóti vesturlandskum hugsunarháti og praxis? Ella imóti indisku mentanini? Hetta eru existentiellir spurningar, ið munna út í spurninginum: Hvussu skulu vit liva í heiminum?

Rushdie livdi fyrstu barnaár síni í metropolinum Bombay saman við muslimskum, frælslyntum foreldrum úr miðalstættini. Hann sigur sjálfur, at samanblandingin av óteljandi átrúnaðum og mentanum góvu býnum, so lægdi tað hann ljóða, ein ómettaliga verðsligan dæm. Tiðliga fekk Rushdie stóran alsk til eina ávís idealiseraða mynd av Onglandi, sum umfataði soverðum sum cricket, fair play og demokrati. Sjálfur sigur Rushdie, at Ongland hevur tikið væl imóti honum, men, sum hann sigur, tað kemst ikki av tolerancu og fair play, men hansara sosialu stætt, ljósa húðarlit og »enska« framburði av enskum.

Lívroyndirnar hjá Rushdie hava gjvírdi honum sera gott innlit í rasu- og aðrar fastgerðar fordómar, og órættur er gjøgnumgangandi tema í øllum, hann skrivur.

Rushdie samanber seg við Günther Grass, Bashevis Singer, James Joyce, Milan Kundera og aðrar, tí teir hava allir livað langt burtur frá heimlandinum.

Lívroyndirnar hjá hesum høvundinum krevja annan frásøgustíl enn teir gomlu vælkendu. Sjálfur sigur Rushdie, at teir trupulleikarnir hann og øll í hansara stóðu hava at dragast við, best kunnu víðgerast í frásøgustíli, ið blandar fantasi og naturalismu. Rushdie strevast við at skapa moderna heim burtur úr siðmenning av steinrunnum mýtum. Men hava vørja tekniska loysn indiskir høvundar í London velja, skriva teir út frá einum slagi at dupluperspektivi við ta, at teir eru innanfyri og uttanfyri ísenn, báðastaðna og hvørgastaðna.

Salman Rushdie varð føddur 19. juni 1947 í Bombay. Kom ungur til Onglands,

hann gekk í Cathedral School, Rugby. Seinni las hann sögu á King's College, Cambridge. Seinastu trettíu árin hevur hann búið í Onglandi.

Í bókini »Midnáttarbørn«, 1981, gongur Rushdie nýggjar leiðir við tað, at hann víkur frá tí realistiska frásøguháttinum, ið hevði eyðkent anglo-indiskar bókmentir frammanundan. Hann letur bera meira á munnligu frásøgnini, ið enn er livandi síðvænja í India. Í samrøðu í bókmentatíðarritinum Kunapipi, 1985, sigur hann, at hann leggur seg eftir »bókmentiformi, ið speglar munnliga formin...«

Heitið á bókini sipar til nøkur børn, ið føddust á midnátt dagin India varð frælst í 1947. Lívið hjá børnunum verður ímynd av tí politisku og sosialu lagnuni hjá indisku tjóðini.

Hugskeiðið til bókina fekk Rushdie á vitjan í Bombay, nevniliga tá ið hann sá barnheim sitt aftur, har búið tað onnur fólk. Tá ið hann hugdi í telefonbókina, sá hann navn ið á fæðir sínum við bústað og telefon, hóast ongin av familjuni var eftir í býnum.

Rushdie kendi sákn og longslu; hann gjørdi av at vekja fortíðina aftur til lívs í bók. Í arbeiðinum við bókini gjórdi hugtøkini, minni og veruleiki, meira og meira um seg í tonkum hansara.

Teksturinn gjørdist líka nógv hugleiðingur um, hvør náttúran er hjá minningum og sambandið millum minni og veruleika, sum endurgeving av ávisum æviskeiði. Minni eru fragmentarisk og hava lyndi til at enda sum symbol, og burtur úr ta fragmentariska verður skaldsligur veruleiki skaptur ella fiktión. Og hetta er júst ein høvuðstesa hjá Rushdie, at fiktiónin er einasti møgulegi veruleiki. Hetta bregðið, sum Midnáttarbørn var, vann Rushdie heiðurslønina The Booker Prize.

Onki bókmentaverk hevur í nýggjari tíð so miklan ans sum »Satans ørindi«, 1977. Ansurn, bókinn vakti, var tó minni av bókmentaligum orsökum enn átrúnaðarligum. Høvundurinn varð ákærdur fyri gudspottan. Bókin varð bannað í India, Pakistan, Suðurafrika, Iran og næstan øllum tí arabiska heiminum. Minst 22 fólk mistu lívið í mótmælingum í Pakistan og India. Í Onglandi brendu muslimar bókina á bókabáli. Tann 14. februar 1989 lýsti Ru-

hollah Khomeini ayatollah (1900-1989) fatwa, tað er deyðadóm, yvir Salman Rushdie. Høvundurinn sókti vernd hjá bretska stjórnini og hevur mest sum ikki sæst alment síðani. Deyðadómur Rushdies rakti eisini forlagsstjórar og bókahandlarar.

»Satans ørindi« elvdi til kjak um vesturlandskt frælsi samanborið við eysturlandskt ófrælsi. Hetta hóvði Rushdie illa, tí, sum hann segði, var bókinn ikki um islam, men »fólkaflýtt, metamorfosu, klóvið »eg«, kærleika, deyða, London og Bombay«. Rushdie hevði roynt at visa, »hvussu lívið hjá menniskju kundi avlagast av missi av Gudi«.

Rushdie hevði ongantíð ætlað, at »Satans ørindi« skuldi vera antimuslimsk, og honum dæmði illa at gerast kastibloka millum eystur og vestur.

Khomeini hevði leiðsluna í shiamuslimska heiminum og millum nógvar sunnimuslimskar bólkir við. Bannlýsingin av Satans ørindum verður partur av herferð Khomeinis imóti Vesturheiminum. Salman Rushdie verður gisli í ideologiskum stríði.

Um funktiónina hjá skaldskapi, t.e. brúk og endamá, hevur Rushdie sagt, at tað »at siga frá« er politiskt virki, tí ikki so at skilja, at talan er um einfaldan politiskan boðskap. Tað er heldur so, at tað er frásøgnin sjálf, empiriska lýsingin av ideum, fólki og hendingum, ið er politisk.

Rushdie førir fram, at tað er sjálfur frásøguhátturin, ið avger »náttúru veruleikan«. Vilja við broyta veruleikan, mugu vit byrja við at lýsa hann av nýggjum.

Eftir áskoðan Rushdies eru skald og politikarar av náttúruni fíggingar, tí báðir royna at skapa heiminn í síni mynd. Skaldið skapar eina fiktión og við henni avdúkar hann, at veruleikin er ein fiktión. Romanin, sigur Rushdie, er serliga væl egnað til at avdúka politisku útgávuna av sannleikanum.

Salman Rushdie hevur eitt skaldsligt imperativ: Listamaðurin setir alt í váða, tá ið hann skrivur seg út á ysttu mörk, út á eggina. Bókmentir lata seg ikki avmarka til ávís loyvd evni. Listamaðurin vágur sær út á eggina, og tað er um reppið, at hann settur út av eggini, tá ið hann roynir at økja um tað, ið er møgulegt at hugsa.

Søguþókina Eystur, Vestur læt Rushdie geva út í 1994. Í henni eru níggju søgur, ið eru ein miniatyr av søguheimi Rushdies. Øll temuni eru til staðar. Somulgeis tað eyðkenda stílsnildið.

Vinir og lesarar Rushdies vóru glað, tá ið »Eystur, Vestur« kom, tí hann hevði livað undir so hørðum trysti, at tað var undrunarvert, at hann beyð til at skriva.

Søgurnar eru dømi um tekstir, ið eru skaptir av fleirmentamanni og posthjálandahøvundi, ið sær Vesturheimin eystanfrá og Eysturheimin Vestanfrá, og sum sjálfur stendur á markinum ella, sum hann sjálfur hevur sagt, á t kommateknið millum, sum bæði skilur sundur og bindur saman, og hann noyðist at uppfina eina nýggja definition av hugtøkum sum »samleiki« og »heim«.

Til alla lukku heldur Rushdie fram at skriva. Eg fari at enda hetta greinarspjaðið við seinastu skaldsøgu Rushdies, ið kom í 1995. Heitið á henni er »Seinasta suff mórans«.

Søgan er um eina gamla ætt úr Bombay, Gama-Zo-goibayettina. Mórin er seinasti maður í ættini, og hann skrivur søguna um fólk sitt niður á blað. Hann situr avbyrgdur í torni í fremmandum landi og veit, at um langavørðum hansara ikki dæmar søguna hjá honum, byður hann ikki bótur.

Liv Joensen hevur umsett bókina.

Avrik Salman Rushdies:
Grimus 1975
Midnight's Children (Midnáttarbørn) 1981
Shame (Skomm) 1983
The Jaguar Smile (Smílið hjá jaguarinum) 1988
The Satanic Verses (Sátans ørindi) 1988
Haroun and the Sea of Stories (Harun og søghavið) 1990
Imagined Homelands (Í-myndað heimland; hugleiðingar) 1991
East, West (Eystur, Vestur) 1994
The Moor's Last Sigh (Seinasta suffið hjá móranum) 1995.

GÓDIR BRÚKTIR BILAR

Nissan King Cab 4x4

diesel, árg. 87, lj. bláur, 183.000 km

57.000

Nissan Patrol TD, stuttur

árg. 88, hvítur, 120.000 km

102.000

Peugeot 405 GL 1.6,

árg. 89, beige, 73.000 km

64.000

Mazda 323 LX 1.3

árg. 85, grønur, 155.000 km

19.000

Nissan Bluebird 1.8 GS

árg. 85, lj. bláur, 235.000 km

26.000

Opel Ascona 1.6

árg. 87, gráur, orig. soltak, sera væl viðtann

37.000

Subaru 1800

árg. 86, bláur, 151.000 km

22.000

P/f MEINHARDT ARGE

Á Hálsi, Box 3171

110 Tórshavn

Tlf. 16161

SÚKKLUR

* allar støddir
* nógv
sløg
& bert
tær
bestu

FIRMA
JOHN W. THOMSEN

Box 10 - 700 Klaksvík
Tlf. 55858 - Fax 57878

valiant vlfestivegnar á goymslu

Eykalutir, útgerð, sola og service. Bið um brochur og prislísta.

Kaj Andersen & Co.
Box 1200 - Tlf. 15600